

ΣΕΙΡΑ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΑΝΑΛΥΣΕΩΝ

ΜΑΪΟΣ 2018

*Η ένταση
στις σχέσεις Ελλάδας-
Τουρκίας.*

Στρατηγικές Αντιμετώπισης

Copyright © 2018

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ (ΕΛΙΑΜΕΠ)¹

Λεωφ. Βασιλίσσης Σοφίας 49, 10676, Αθήνα

Τηλ: (+30) 210 7257110-1, fax: (+30) 210 7257114,

e-mail: eliamep@eliamep.gr,

url: www.eliamep.gr

Με την επιφύλαξη παντός δικαιώματος

ΣΕΙΡΑ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΑΝΑΛΥΣΕΩΝ / ΜΑΪΟΣ 2018

Η ΕΝΤΑΣΗ ΣΤΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΑΔΑΣ-ΤΟΥΡΚΙΑΣ.

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ

ΣΧΟΛΙΑΣΤΕΣ

Παναγιώτης ΤΣΑΚΩΝΑΣ, Καθηγητής Διεθνών Σχέσεων και Ασφάλειας στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Πάυλος ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ, Πρέσβης ε.τ., τ. Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Εξωτερικών, τ. Διοικητής της Εθνικής Υπηρεσίας Πληροφοριών

Θάνος Π. ΝΤΟΚΟΣ, Γενικός Διευθυντής στο ΕΛΙΑΜΕΠ

---

¹ Το ΕΛΙΑΜΕΠ δεν υιοθετεί ως ίδρυμα πολιτικές θέσεις. Καταβάλλει μάλιστα προσπάθεια να παρουσιάζονται στα πλαίσια των εκδηλώσεων του και στο μέτρο του δυνατού όλες οι υπάρχουσες απόψεις. Υπό το πρίσμα αυτό, οι αναλύσεις και οι γνώμες που δημοσιεύονται στις σειρές του θα πρέπει να αποδίδονται αποκλειστικά στους συγγραφείς και να μην θεωρούνται ότι αντιπροσωπεύουν απαραίτητα τις απόψεις του ιδρύματος, του διοικητικού συμβουλίου του, της διεύθυνσης ή των κατά περίπτωση και καθ' οιονδήποτε τρόπο συνεργαζομένων φορέων.

Οι ελληνο-τουρκικές σχέσεις δεν ήταν ποτέ 'εύκολες', ούτε απαλλαγμένες από εντάσεις και προβλήματα. Τους τελευταίους μήνες, ωστόσο, παρατηρείται μια σημαντική αύξηση της έντασης από πλευράς Τουρκίας στις σχέσεις με την Ελλάδα, εξέλιξη που προκαλεί έντονη ανησυχία στην ελληνική πλευρά που προσπαθεί να κατανοήσει τα αίτια και αναζητά τρόπους διαχείρισης της κατάστασης. Στο πλαίσιο αυτό, ο Παναγιώτης Τσάκωνας, καθηγητής Διεθνών Σχέσεων και Ασφάλειας στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου, ο Παύλος Αποστολίδης, Πρέσβης ε.τ., τ. Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Εξωτερικών, τ. Διοικητής της Εθνικής Υπηρεσίας Πληροφοριών και ο Θάνος Ντόκος, Γενικός Διευθυντής στο Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής & Εξωτερικής Πολιτικής προσπαθούν να απαντήσουν σε δύο ερωτήματα: (1) Τι επιδιώκει η Τουρκία έναντι Ελλάδας και Κύπρου; (2) Πως πρέπει να αντιδράσουμε στις τουρκικές κινήσεις;

Πάυλος ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ, Πρέσβης ε.τ., τ. Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Εξωτερικών, τ. Διοικητής της Εθνικής Υπηρεσίας Πληροφοριών

Η Τουρκία επιδιώκει και στις δύο περιπτώσεις ν' αποκτήσει ένα σημαντικό μερίδιο των υποθαλασσίων ενεργειακών πόρων του Αιγαίου και της Ανατολικής Μεσογείου. Έναντι της χώρας μας έχει επιτύχει το παγωμα ερευνών/ γεωτρήσεων μέχρις ότου οριοθετηθεί η μεταξύ μας υφαλοκρηπίδα/ΑΟΖ. Έναντι της Κύπρου διεκδικεί επ' ονόματι της Τ/Κ Κοινότητας συμφωνία κοινής διαχείρισης/εκμετάλλευσης της κυπριακής ΑΟΖ ακόμη και πριν την επίλυση του Κυπριακού, εφ' όσον η Κυπριακή Δημοκρατία συνεχίζει το πρόγραμμα αδειοδοτήσεων για γεωτρήσεις. Στην ΑΟΖ που η Κύπρος έχει οριοθετήσει με Αίγυπτο και Ισραήλ, η Τουρκία επεμβαίνει με δηλώσεις, διεξαγωγή ασκήσεων και παρεμπόδιση γεωτρήσεων με πολεμικά πλοία, προκειμένου να εξασφαλίσει είτε διακοπή του προγράμματος εκμετάλλευσης των υποθαλασσίων πόρων της Κυπριακής Δημοκρατίας είτε την κοινή εκμετάλλευσή τους με την Τ/Κ Κοινότητα.

Οι Ε/Τ εντάσεις στο Αιγαίο οφείλονται στην ελληνική προσπάθεια κατοχύρωσης της νόμιμης κυριαρχίας της Ελλάδας και στην αντίστοιχη τουρκική επιδίωξη συστηματικής αμφισβήτησης κάθε ελληνικής ενέργειας που, κατά την τουρκική κρίση, παραβιάζει το status quo ante.

Η χώρα μας μπορεί να προχωρήσει σε οριοθέτηση ζωνών υφαλοκρηπίδας ή ΑΟΖ με την Τουρκία, αφού προηγουμένως οριστικοποιηθεί η έκταση των χωρικών υδάτων στο Αιγαίο. Μέχρις ότου συμβεί αυτό, είναι πολύ χρήσιμο να κρατεί ανοικτούς διαύλους επικοινωνίας με την άλλη πλευρά και να αποφεύγει τις έντονες δηλώσεις/αντιδηλώσεις, όσο και αν κάτι τέτοιο έχει δυσκολέψει λόγω της επικράτησης εθνικιστικών τάσεων στη γείτονα. Οι διάυλοι διευκολύνουν την εκτόνωση επεισοδίων, ενώ οι δηλώσεις την δυσχεραίνουν.

Η Κυπριακή Δημοκρατία δεν αναγνωρίζεται από την Τουρκία και επομένως δεν μπορεί να ανοίξει διάλογο μαζί της. Συζήτηση του θέματος μπορεί να γίνει μόνο με την Τ/Κ Κοινότητα, η οποία όμως στο θέμα αυτό ευθυγραμμίζεται με την Τουρκία. Αυτή είναι η μια επιλογή του Προέδρου Αναστασιάδη, χωρίς όμως προοπτικές συμβιβασμού, με δεδομένη και την ακινησία στο Κυπριακό. Και η διακοπή του προγράμματος είναι δύσκολη, στο σημείο που έχει ήδη προχωρήσει. Η άλλη επιλογή συνίσταται στη συνέχισή του, υπολογίζοντας στη στήριξη των κρατών εθνικότητας των αδειοδοτημένων εταιρειών. Η τελευταία επιλογή ενέχει τον κίνδυνο δημιουργίας θερμού επεισοδίου με την Τουρκία.

Θάνος Π. ΝΤΟΚΟΣ, Γενικός Διευθυντής στο ΕΛΙΑΜΕΠ

Η Τουρκία έχει μια μακροπρόθεσμη στρατηγική αύξησης του τμήματος του Αιγαίου που ελέγχει, άμεσα ή έμμεσα. Για να επιτύχει το στόχο της χρησιμοποιεί διάφορα 'εργαλεία': παραβάσεις-παραβιάσεις για τον εναέριο χώρο, νομικά επιχειρήματα περί αποστρατιωτικοποίησης νήσων, αμφισβήτηση δικαιοδοσίας έρευνας και διάσωσης, απειλές casus belli για τα χωρικά ύδατα και την ιδιαίτερα επικίνδυνη θεωρία περί 'γκρίζων ζωνών' και αδιευκρίνιστης κυριαρχίας αριθμού νησίδων και βραχονησίδων (συμπεριλαμβανομένων και κατοικημένων). Το επίπεδο έντασης καθορίζεται από την εκάστοτε τουρκική κυβέρνηση με βάση τα εσωτερικά και εξωτερικά δεδομένα της εποχής.

Η Ελλάδα έχει, ορθώς, υιοθετήσει μια αμυντική στάση. Ωστόσο, υπάρχει διαφορά μεταξύ αμυντικής στάσης (για αποτροπή τετελεσμένων) και παθητικής στάσης (κατευνασμό για αποφυγή σύγκρουσης πάση θυσία). Υπερβολικές αντιδράσεις προς τη μια κατεύθυνση μπορούν να οδηγήσουν σε (αχρείαστη) σύγκρουση, ενώ προς την άλλη σε σταδιακή απώλεια κυριαρχικών δικαιωμάτων (ή και εδαφών). Πως επιτυγχάνεται η -εξαιρετικά δύσκολη- ισορροπία; Τα άμεσα βήματα είναι η εκπομπή αξιόπιστων μηνυμάτων προς την άλλη πλευρά: σε δημόσιο επίπεδο δηλώσεις ψύχραιμες, λακωνικές και με απόλυτη συνοχή, ανεξαρτήτως πηγής. Οι δε κινήσεις μας προσεκτικές, μετρημένες, με βάση επιλογές σε ανώτατο επίπεδο, και όχι από ως αποτέλεσμα πρωτοβουλιών από δημάρχους, δημοσιογράφους, καλοπροαίρετους νεαρούς ή πολιτικούς σε απεγνωσμένη άγρα ψήφων. Επί του πεδίου δε, επαγρύπνηση με έργα και όχι με λόγια (και έχουμε σοβαρούς επαγγελματίες για να το πράξουν).

Παράλληλα, το εμπιστευτικό μήνυμα πρέπει να είναι το ειπωθέν από τον Γεώργιο Παπανδρέου: «αν ανοίξετε την πόρτα του φρενοκομείου, είμαστε υποχρεωμένοι να εισέλθουμε» και τότε – συμπληρώνουμε- ουδείς θα εξέλθει ατσαλάκωτος. Το μήνυμα αυτό παραμένει –άγνωστο για πόσο- αξιόπιστο, παρά τις συνέπειες της οικονομικής κρίσης για τις ελληνικές ένοπλες δυνάμεις. Μεσο-μακροπρόθεσμα, χρειάζονται αμυντική αναδιάρθρωση, ενίσχυση του μηχανισμού στρατηγικού σχεδιασμού και διαχείρισης κρίσεων, εμβάθυνση συμμαχιών, αξιοποίηση ευκαιριών στο πλαίσιο της ΕΕ, κλείσιμο άλλων εξωτερικών μετώπων με λύσεις ανεκτού κόστους. Ολα αυτά με στόχο τη βέλτιστη προετοιμασία για μια διπλωματική διευθέτηση με όρους που θα κατοχυρώνουν τα εθνικά συμφέροντα.

Παναγιώτης ΤΣΑΚΩΝΑΣ, Καθηγητής Διεθνών Σχέσεων και Ασφάλειας στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Η Τουρκία έχει επιλέξει να αναβαθμίσει την αναθεωρητική ρητορική της σε Κύπρο και Ελλάδα με συγκεκριμένες πράξεις που έχουν λάβει τη μορφή "κρίσεων χαμηλής έντασης". Βασική επιδιώξη της είναι η αποφυγή τετελεσμένων και στα δύο μέτωπα (τα οποία αντιμετωπίζει ως συνδεδεμένα) και επιπρόσθετα η εκμετάλλευση ευκαιριών (η περίπτωση της σύλληψης των δύο στρατιωτικών στον Έβρο) όταν αυτές παρουσιάζονται, προκειμένου να αυξήσει την πίεση προς την Ελλάδα. Στο μέτωπο της Κύπρου η κατά παράβαση του διεθνούς δικαίου ανάπτυξη επιθετικής συμπεριφοράς της Τουρκίας επιδιώκει να μην επιτρέψει στην Κυπριακή Δημοκρατία να καταστεί ο κεντρικός και κομβικής σημασίας ενεργειακός παίκτης στην Ανατολική Μεσόγειο. Γενικότερα η Τουρκία θεωρεί ότι δεν μπορεί να επιτρέψει σε μια περιοχή υψηλού γεωπολιτικού ενδιαφέροντος η οποία χαρακτηρίζεται από μια συνεχώς αυξανόμενη αστάθειας και ρευστότητα να είναι απύσχα ή περιθωριοποιημένη.

Στο δυτικό της μέτωπο που αφορά την Ελλάδα, η Τουρκία φαίνεται να επιχειρεί (τόσο μέσω συγκεκριμένων θερμών περιστατικών και ανάληψης κινήσεων υψηλού κινδύνου όσο και μέσω αναφορών για αδιαμφισβήτητη τουρκική κυριαρχία) να τονίσει με "τουρκικά χρώματα" έναν ήδη "γκριζαρισμένο" χώρο ενισχύοντας έτσι (κυρίως στο εσωτερικό της αλλά όχι μόνο) μια περιρρέουσα ατμόσφαιρα και αντίληψη περί περιοχών "αμφισβητούμενης κυριαρχίας" στο Αιγαίο. Όμως οι επιδιώξεις της Τουρκίας στην Κύπρο και το Αιγαίο, όπως και οι επιδιώξεις της σε άλλα μέτωπα (Συρία, Κουρδικό) συνιστούν συμπτώματα μιας στρατηγικής στοχοθεσίας της Τουρκίας η οποία δείχνει να έχει κατά κύριο λόγο εσωτερικό πρόσημο και καθορίζεται από το πρώτιστο μέλημα του Ερντογάν να νομιμοποιήσει τη δοκιμαζόμενη πολιτική κυριαρχία του κερδίζοντας τις προεδρικές εκλογές, το σημαντικότερο στοίχημα της πολιτικής του ζωής και ενδεχομένως της φυσικής του ύπαρξης.

Η αντιμετώπιση της επιθετικής συμπεριφοράς της Τουρκίας αφορά τόσο στη δημιουργία ή/και ενίσχυση υφιστάμενων εξωτερικών ερεισμάτων και συμμαχιών όσο και στην κατάλληλη εσωτερική προετοιμασία. Για το πρώτο χρειάζεται να ληφθεί υπόψη ότι υπάρχουν όρια όσον αφορά την προσδοκώμενη υποστήριξη των εξωτερικών παραγόντων (ΕΕ, ΗΠΑ, ΝΑΤΟ). Όπως κατέστη σαφές από το τελευταίο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, η Ευρωπαϊκή Ένωση μπορεί να καταδικάζει με πρωτοφανή και αυστηρό τρόπο τις παράνομες τουρκικές ενέργειες έναντι τόσο της Ελλάδας όσο και της Κύπρου αλλά είναι ταυτόχρονα υποχρεωμένη να κινείται εντός ενός πραγματιστικού πολιτικού πλαισίου που υπαγορεύει, αν δεν επιβάλλει, τη μη ρήξη με την Τουρκία. Αναλόγως περιοριστικό είναι και το πολιτικό πλαίσιο των κινήσεων των ΗΠΑ και του ΝΑΤΟ απέναντι σε μια Τουρκία την οποία δεν θέλουν "να χάσουν". Στο ίδιο πλαίσιο περιορισμών, λιγότερο σε πολιτικό και περισσότερο σε επιχειρησιακό επίπεδο, θα σκεφτούν να λειτουργήσουν έναντι της Τουρκίας και περιφερειακοί σύμμαχοι της Ελλάδας στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου (Ισραήλ και Αίγυπτος).

Για το δεύτερο ζήτημα που αφορά στην εσωτερική προετοιμασία όσον αφορά στην αντιμετώπιση της επιθετικής συμπεριφοράς της Τουρκίας όταν αυτή εκδηλώνεται στο

"ενδιάμεσο επίπεδο" των κρίσεων της μορφής που ζήσαμε στο Αιγαίο και στο Έβρο, οι επόμενες κινήσεις αποτελούν για τη χώρα μονόδρομο. Αυτές αφορούν στην ανάπτυξη ενός ενιαίου και συγκροτημένου συστήματος διαχείρισης "κρίσεων χαμηλής έντασης", ικανού να λειτουργήσει αποτελεσματικά τόσο σε επιχειρησιακό όσο και σε επικοινωνιακό επίπεδο, ώστε να αποφευχθεί η πολυφωνία των εμπλεκομένων στη διαχείριση της κρίσης που μπορεί εύκολα να εκληφθεί από τη γειτονική Τουρκία ως απόδειξη κατακερματισμού και αδυναμίας. Η αντιμετώπιση της επιθετικής συμπεριφοράς της Τουρκίας απαιτεί ακόμη νηφαλιότητα και συντονισμό της πολιτικής και πολιτειακής ηγεσίας της χώρας και στο επικοινωνιακό πεδίο. Η αποστολή μηνυμάτων αποφασιστικότητας προς την πλευρά της Τουρκίας είναι προφανώς απαραίτητη αλλά χρειάζεται να προνοεί ώστε να μη συμβαίνει με τρόπο που θα "κουβαλάει νερό στον μύλο" και θα νομιμοποιεί την επιθετικότητα του κ. Ερντογάν και τις ακραίες εθνικιστικές φωνές στην Τουρκία.